

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ คือ หลักศิลาจารึกสมัยสุโขทัย ทำให้ทราบว่าคนไทยรู้จักเรื่องรามเกียรติ์ หรือเรื่องของพระรามมาตั้งแต่ยังมีอักษรใช้ในการเขียน ซึ่งสันนิษฐานได้ว่าเรื่องรามเกียรติ์เป็นที่รู้จักของคนไทยจากงานการแสดงและมุขปาฐะ ดังที่เอกสารในการประชุมรามาณะนานาชาติในปี ค.ศ. 1975 ระบุว่า

The Tradition of the shadow theatre existed in Thailand as oral tradition for several centuries before King Rama I composed the epic poem towards the end of the 18th century.¹

ถ้าพิจารณาจากลักษณะของเรื่องรามเกียรติ์ที่ปรากฏในงานการแสดงและส่วนที่เป็นมุขปาฐะ หรือที่ภายหลังได้มีการบันทึกเป็นรูปแบบของวรรณกรรมท้องถิ่นฉบับต่าง ๆ แสดงให้เห็นชัดว่ามีการนำเสนอเรื่องรามเกียรติ์ได้ไม่ครบถ้วนบริบูรณ์ งานการแสดงสามารถนำเสนอเรื่องราวได้เป็นบางตอนหรือถ้าเป็นการแสดงเรื่องราวตั้งแต่ต้นจนจบก็จะเป็นลักษณะของการรวบรัดตัดตอน เพราะมีข้อจำกัดทางด้านเวลาในการนำเสนอ ส่วนมุขปาฐะอาจบอกเล่าเรื่องราวได้ตั้งแต่ต้นจนจบแต่มีขาดรายละเอียดบางอย่าง และที่สำคัญคือ งานการแสดงและมุขปาฐะไม่มีการบันทึกเรื่องรามเกียรติ์เป็นหลักฐานแน่นอน งานการแสดงและการบอกเล่าเรื่องรามเกียรติ์แต่ละครั้งมี

¹Suresh Awasthi, "The Ramayana Tradition and the Performing Arts" in the Ramayana Tradition in Asia, (The International Seminar on the Ramayana Tradition in Asia, New Delhi, December 1975), p. 665.

โอกาสทำให้เรื่องราวเปลี่ยนแปลงไปในรายละเอียดได้ทุกครั้ง ดังนั้น งานการแสดงกับมุษปาฐะ แม้จะเป็นงานศิลปะสำคัญที่ทำให้เรื่องราวเกียรติได้รับการถ่ายทอดสืบต่อ ๆ ลักษณะที่ทำให้รายละเอียดของเหตุการณ์ในเรื่องไม่ตรงกันโดยตลอด

ดังนั้น เรื่องรามเกียรติ์ที่สามารถนำมาถ่ายทอดเป็นเรื่องราวต่อเนื่องตั้งแต่ต้นจนจบ โดยบริบูรณ์ และแสดงรายละเอียดได้แน่นอนชัดเจนจึงเป็น เรื่องรามเกียรติ์ที่ได้รับการจัดบันทึก เป็นลายลักษณ์อักษรที่เรียกว่า "วรรณกรรม" ซึ่งวรรณกรรมที่น่าเสนอ เรื่องรามเกียรติ์ได้เป็น ฉบับสมบูรณ์มากที่สุดของไทย คือ วรรณกรรมบทละคร เรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เป็นวรรณกรรมหลักที่จะนำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้

นอกเหนือไปจากเรื่องรามเกียรติ์ในวรรณกรรมแล้ว เรื่องรามเกียรติ์ที่ปรากฏเป็น หลักฐานแสดงให้เห็นชัดเจนแน่นอนได้เช่นกันก็คือ "ภาพทัศนศิลป์" ซึ่งนอกจากนำเสนอเรื่องราว ด้วยภาพแสดงเหตุการณ์ยังแสดง เรื่องราวที่มีความต่อเนื่องได้ โดยเฉพาะภาพทัศนศิลป์จากงาน ศิลปะ 2 ประเภทที่สำคัญของไทยคือภาพจิตรกรรมฝาผนัง เรื่องรามเกียรติ์ที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และภาพประติมากรรมปูนต้ำที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ต่างนำเสนอเรื่องรามเกียรติ์เป็นภาพแสดง เรื่องราว ได้มากที่สุดในงานทัศนศิลป์ประเภทเดียวกัน

จากลักษณะที่มีความต่อเนื่องทาง เรื่องราวของภาพทัศนศิลป์ทั้งสองผลงานจึงเป็นส่วน สำคัญที่ทำให้ตั้งข้อสังเกตประการแรกได้ว่า ภาพทัศนศิลป์มีความสัมพันธ์กับวรรณกรรม จากการ นำเสนอเรื่องรามเกียรติ์เช่นเดียวกัน และส่วนที่มีความสัมพันธ์กันโดยตรงที่ชัดเจนที่สุด คือ ภาพ ทัศนศิลป์ทั้งสองผลงานต่างมีวรรณกรรมประกอบการอธิบายภาพคือ ภาพจิตรกรรมฝาผนังมีโคลง เรื่องรามเกียรติ์ที่แต่งในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นโคลงประกอบภาพและภาพประติมากรรมปูนต้ำมี โคลงภาพเรื่องรามเกียรติ์ที่แต่งในสมัยรัชกาลที่ 3 เป็นโคลงประกอบภาพ

ในการศึกษาด้านความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องรามเกียรติ์ในวรรณกรรมกับทัศนศิลป์จึงจัด สรรผลงานต่าง ๆ เหล่านี้เป็นการเปรียบเทียบในแต่ละส่วน คือ

ส่วนแรก เป็นการเปรียบเทียบระหว่างวรรณกรรมบทละคร กับ ภาพจิตรกรรมฝาผนัง และภาพประติมากรรมปูนต้ำ เพื่อศึกษาเรื่องรามเกียรติ์ในรูปแบบที่เป็นวรรณกรรมกับรูปแบบที่เป็นทัศนศิลป์

ส่วนที่สอง เป็นการเปรียบเทียบระหว่างวรรณกรรมบทละคร กับภาพจิตรกรรมฝาผนัง เพื่อศึกษาถึงอิทธิพลที่วรรณกรรมบทละครทำให้เกิดภาพจิตรกรรมฝาผนังโดยส่วนใหญ

ส่วนที่สาม เป็นการเปรียบเทียบระหว่างภาพทัศนศิลป์กับโคลงประกอบภาพ โดยแสดงถึงอิทธิพลที่ทัศนศิลป์ทำให้เกิดเป็นวรรณกรรมฉบับใหม่จากการศึกษาภาพจิตรกรรมฝาผนังเปรียบเทียบกับโคลงเรื่องรามเกียรติ์ และแสดงถึงความสัมพันธ์ที่ทัศนศิลป์กับวรรณกรรมมีลักษณะที่เกื้อกูลต่อกัน จากการศึกษาภาพประติมากรรมนูนต่ำกับโคลงภาพเรื่องรามเกียรติ์

การศึกษาเรื่องรามเกียรติ์ในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับทัศนศิลป์ จะทำให้เข้าใจถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดลักษณะที่ตรงกันระหว่างศิลปะทั้งสองแขนงและเข้าใจถึงรูปแบบของงานศิลปะที่ต่างกันแต่มีความสัมพันธ์กันได้ แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลที่มีต่อกัน และแสดงถึงลักษณะที่วรรณกรรมกับทัศนศิลป์ต่างเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

วัตถุประสงค์ในการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาเรื่องรามเกียรติ์เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับทัศนศิลป์ที่นำเสนอเรื่องเดียวกันนี้ ได้ตั้งวัตถุประสงค์ในการศึกษาค้นคว้าไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมเรื่องรามเกียรติ์กับงานทัศนศิลป์ที่เสนอเรื่องรามเกียรติ์เป็นเรื่องราวต่อเนื่อง
2. เปรียบเทียบวรรณกรรมเรื่องรามเกียรติ์ ฉบับรัชกาลที่ 1 กับภาพจิตรกรรมฝาผนังที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และภาพประติมากรรมนูนต่ำที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
3. เปรียบเทียบภาพจิตรกรรมฝาผนังกับโคลงประกอบภาพคือ โคลงเรื่องรามเกียรติ์ที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และเปรียบเทียบภาพประติมากรรมนูนต่ำกับโคลงประกอบภาพ คือ โคลงภาพเรื่องรามเกียรติ์ ที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

สมมติฐาน

1. วรรณกรรม จิตรกรรม และประติมากรรม ที่เสนอเรื่องรามเกียรติ์ ต่างมีความสัมพันธ์กันทางด้านเนื้อเรื่อง และรูปลักษณ์ของตัวละคร จากภาพพจน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมตรงกับภาพในทัศนศิลป์
2. วรรณกรรมมีอิทธิพลให้เกิดงานทัศนศิลป์ และงานทัศนศิลป์มีอิทธิพลให้เกิดวรรณกรรม

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าเรื่องรามเกียรติ์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้นำเรื่องรามเกียรติ์จากวรรณกรรม 3 ฉบับ มาใช้เปรียบเทียบกันกับทัศนศิลป์ 2 ผลงาน ดังนี้

วรรณกรรม 3 ฉบับ คือ

1. วรรณกรรมบทละครเรื่องรามเกียรติ์ ฉบับพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะขอเรียกสั้น ๆ ว่า "วรรณกรรมบทละคร ฉบับรัชกาลที่ 1" หรือ "วรรณกรรมบทละคร"
2. วรรณกรรมโคลงเรื่องรามเกียรติ์ ฉบับแต่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หรือฉบับแต่งในสมัยรัชกาลที่ 5 ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะขอเรียกว่า "โคลงเรื่องรามเกียรติ์"
3. วรรณกรรมโคลงภาพเรื่องรามเกียรติ์ แต่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว หรือ แต่งในสมัยรัชกาลที่ 3 ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะขอเรียกว่า "โคลงภาพเรื่องรามเกียรติ์"

ทัศนศิลป์ 2 ผลงาน คือ

1. ภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องรามเกียรติ์ ที่พระระเบียงรอบพระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะขอเรียกสั้น ๆ ว่า "ภาพจิตรกรรมฝาผนัง"
2. ภาพประติมากรรมหุ่นต่า จากหลักลายบนหินอ่อน ที่หน้าพาไลรอบพระอุโบสถ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะขอเรียกสั้น ๆ ว่า "ภาพประติมากรรมหุ่นต่า"

วิธีดำเนินการศึกษา

1. ค้นคว้าประวัติความเป็นมาของเรื่องรามเกียรติ์เพื่อค้นหาที่มาของความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องรามเกียรติ์ในวรรณกรรมกับเรื่องรามเกียรติ์ในทัศนศิลป์
2. ศึกษาเรื่องรามเกียรติ์จากวรรณกรรม 3 ฉบับ และทัศนศิลป์ทั้ง 2 ผลงาน
3. วิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างเรื่องรามเกียรติ์จากวรรณกรรม 3 ฉบับ กับทัศนศิลป์ 2 ผลงาน

4. สรุปผลการศึกษาค้นคว้า
5. จัดพิมพ์และนำเสนอผลงานในรูปแบบของวิทยานิพนธ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถเข้าใจในความสัมพันธ์และอิทธิพลที่วรรณกรรมและทัศนศิลป์มีต่อกัน
2. เข้าใจการเปลี่ยนแปลงรูปแบบจากวรรณกรรมเป็นทัศนศิลป์และจากทัศนศิลป์เป็นวรรณกรรม

คำสำคัญ

วรรณกรรม

แปลมาจากคำว่า Literature มีความหมาย 2 นัยคือ

1. ความหมายอย่างกว้าง หมายถึง สิ่งที่เขียนขึ้น ประพันธ์ขึ้นทั้งหมด
 2. หมายถึงสิ่งที่เขียนขึ้นเป็นเรื่อง ๆ ด้วยภาษาใดภาษาหนึ่งในสมัยหนึ่ง หรือในบ้านเมืองแห่งหนึ่ง ๆ เป็นรายเรื่องไป²
- ในที่นี้ เรียกรวมเฉพาะวรรณกรรม 3 ฉบับที่นำมาใช้ศึกษา

ทัศนศิลป์

แปลมาจากภาษาอังกฤษว่า Visual art หมายถึง ศิลปะที่สื่อความหมายและรับรู้ได้ด้วยการเห็น ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และภาพพิมพ์³

ในที่นี้ ใช้เรียกรวมระหว่างภาพจิตรกรรมฝาผนังที่วัดพระศรีรัตนศาสดารามและภาพประติมากรรมนูนต่ำที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

²กุลหลาบ มัลลิกะมาส, ความรู้ทั่วไปทางวรรณคดีไทย (กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2531), หน้า 5.

³สุชาติ เถาทอง, หลักการทัศนศิลป์ (กทม. : สำนักพิมพ์อักษรกราฟฟิค, 2536), หน้า 25.